

BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ TRANSPORTO PRIEMONĖS VAIRAVIMĄ ESANT NEBLAIVIAM. LIETUVOS IR LENKIJOS PATIRTIS: TEISINĖS LYGINAMOSIOS IŽVALGOS

JUSTYNA LEVON

<https://orcid.org/0000-0002-1270-5780>

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Baudžiamosios justicijos katedros docentė

Socialinių mokslų (teisė) daktarė

Saulėtekio al. 9, I rūmai, 10222 Vilnius, Lietuva

El. paštas justyna.levon@tf.vu.lt

JANUSZ RAGLEWSKI

<https://orcid.org/0000-0002-4071-381X>

Uniwersytet Jagielloński, Katedra Prawa Karnego

profesorius

socialinių mokslų (teisė) habilituotas daktaras

ul. Olszewskiego 2, 31-007 Kraków, Polska

El. paštas janusz.raglewski@uj.edu.pl

ARŪNAS MEŠKA

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Baudžiamosios justicijos katedros partnerystės docentas

Saulėtekio al. 9, I rūmai, 10222 Vilnius, Lietuva

El. paštas arunas.meska@tf.vu.lt

ĮVADAS

2022 m. dažniausiai Lietuvos pirmosios instancijos teismuose nagrinėtos baudžiamosios bylos buvo dėl nusikaltimų žmogaus sveikatai, o antroje vietoje pagal dažnumą buvo bylos dėl nusikalstamų veikų transporto eismo saugumui (3 844 bylos). Iš jų dėl kelių transporto priemonės vairavimo arba praktinio vairavimo mokymo esant neblaiviam, kai asmens kraujyje buvo daugiau negu 1,5 promilės alkoholio, – 3 629 bylos (Lietuvos teismai.

Veiklos rezultatai, 2022). Kaip nurodo R. Keidūnas, alkoholio vartojimas ir transporto priemonės (dažniausiai automobilio) vairavimas Lietuvoje yra įsisenėjusi piktžaidė, netgi pandemijos laikotarpio suvaržymai nedarė didesnės įtakos bylų skaičiui (Keidūnas, 2023).

Lenkijos statistika dar išpūdingesnė. Vairavimas esant neblaiviam yra dažniausiai šioje šalyje padaromas nusikaltimas, o per pastaruosius kelerius metus įsiteisėjusių teismo sprendimų už veiką, numatytą Lenkijos Baudžiamojo kodekso (toliau – Lenkijos BK) 178a straipsnio 1 dalyje, skaičius nebūna mažesnis nei 36 000 per metus (Ministerstwo Sprawiedliwości. Baza statystyczna, 2022). 2022 m. neblaivūs eismo dalyviai Lenkijoje sukėlė apie 10,5 proc. visų eismo įvykių (Wypadki drogowe w Polsce w 2022 roku, 2023, p. 62).

Įvairiose šalyse atlikti tyrimai rodo, kad neblaivūs dažniau vairuoja vyrai, o daugiausia eismo įvykių sukelia vyrai iki 34 metų. Bandoma išsiaiškinti, kokie socialiniai, psichologiniai ir kiti veiksniai lemia tai, kad asmenys vairuoja neblaivūs. Kai kurių autorių nuomone, vairuoti apsvaigus gana dažnai paskatina aštrių pojūčių siekimas (Motiejūnaitė-Timinskaitė, Bulotaitė, 2012, p. 93–100). Lietuvoje įtariamų ar kaltinamų pagal BK 281¹ straipsnį vyrų ir moterų santykis yra maždaug 10:1 (Nusikalstamumo duomenų rodikliai. BK 281¹ str., 2022–2023).

Šio straipsnio tikslas – palyginti pasirinktus baudžiamosios atsakomybės už vairavimą esant neblaiviam reguliavimo aspektus Lietuvos ir Lenkijos baudžiamojoje teisėje. Uždaviniai: 1) aptarti, kokio laipsnio neblaivumui esant taikoma baudžiamoji atsakomybė Lietuvoje ir Lenkijoje; 2) išnagrinėti, kokios bausmės gali būti skiriamos už straipsnyje nagrinėjamo nusikaltimo padarymą abiejose šalyse; 3) išnagrinėti, kokios baudžiamojo poveikio priemonės gali būti skiriamos už analizuojamo nusikaltimo padarymą abiejose šalyse.

Baudžiamosios atsakomybės už vairavimą esant neblaiviam klausimas ne kartą buvo aptariamas abiejų šalių autorių publikacijose¹, o šis straipsnis originalus tuo, kad pirmą

1 Pavyzdžiui: Zdanavičiūtė, I. Baudžiamosios atsakomybės už transporto eismo taisyklių pažeidimus problema pagal naująjį BK. *Jurisprudencija*, 2003, 45(37), 116–122; Truncienė, I. *Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas ir jo baudžiamasis teisinis vertinimas*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005; Abramavičius, A., Mikelėnas, V. *Autotransporto priemonių valdytojų teisinė atsakomybė*. Vilnius: Registrų centras, 2010; Daukšaitė, I. Kelių transporto priemonių vairavimas, esant vairuotojams neblaiviams: ar reikalinga plėsti baudžiamosios atsakomybės ribas? *Teisės problemos*, 2014, 4(86), p. 29–67; Daukšaitė, I. Perdavimas vairuoti transporto priemonę neblaiviam asmeniui: atsakomybė ir jos taikymas Lietuvos teismų praktikoje. *Teisės problemos*, 2015, 2(88), p. 70–96; Gutauskas, A. Vairavimas apsvaigus: grėsmės, padariniai ir baudžiamoji atsakomybė. Iš: *Teisės viršenybės link*. Vilnius: UAB „BMK leidykla“, 2019, p. 101–120; Keidūnas, R. BK 281¹ straipsnio 1 dalis: kova su neblaiviais vairuotojais – misija (ne)įmanoma? Iš: *Teisė.pro* [interaktyvus]. Prieiga per internetą [žiūrėta 2023 m. rugsėjo 11 d.]; Cininas, A. Apie neblaivių vairuotojų baudžiamąją atsakomybę. Iš: *www.cininas.lt* 2017 [interaktyvus] [žiūrėta 2023 m. rugsėjo 11 d.]; Kubilevičius, K. Ar neblaivus asmuo turi teisę valdyti autonomiņą automobilį? *Teisės apžvalga*, 1(17), 2018, p. 85–112; Pawelec, K. J. Z problematyki karania sprawców przestępstw drogowych. *Przegląd Sądowy*, 2017, nr. 10, p. 79–92; Leżak, K. Zakaz prowadzenia pojazdów i świadczenie pieniężne a warunkowe umorzenie postępowania

kartą išsamiau lyginamas atitinkamas Lietuvoje ir Lenkijoje galiojantis reguliavimas. Literatūroje dažnai teigiama, kad rengiant 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą (toliau – LR BK) buvo pasiremta Lenkijos patirtimi, pavyzdžiui, 1997 m. Lenkijos BK sprendimais (Levon, 2015). LR BK pakeitimai, kuriais numatyta baudžiamoji atsakomybė už transporto priemonės vairavimą esant neblaiviam (1,51 ar daugiau promilės etilo alkoholio), Lietuvoje įsigaliojo 2017 m. (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 47...., 2015). Nuo 2019 m. vairavimas esant neblaiviam, kai nustatoma 1,51 ar daugiau promilės etilo alkoholio, įtvirtintas atskirame BK 281¹ straipsnyje (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 68, 281..., 2019). Lenkijos baudžiamosios teisės sistemoje vairavimas esant neblaiviam, jei tai nesukėlė jokių padarinių, buvo kriminalizuotas 2000 m. Kaip teigė pastarojo Lenkijos įstatymo projekto autoriai, vairuojant bet kokią transporto priemonę būtinas visiškas psichomotorinis budrumas – dėmesingumas, gebėjimas nedelsiant teisingai reaguoti į kelyje staiga kylančias situacijas. Tuo tarpu, kaip parodė daugybė tyrimų, net ir nedidelis alkoholio kiekis žmogaus organizme sukelia reikšmingų suvokimo ir dėmesio sutrikimų, regėjimo lauko susiaurėjimą, akių akomodacijos pakitimus ir kt. (Poselski projekt ustawy..., 1999).

Straipsnio autoriai supranta, kad atliekant lyginamuosius teisės aktų tyrimus kyla sunkumų, todėl, siekiant išsamiai ištirti, kaip tokia pati faktinė situacija galėtų būti vertinama Lietuvoje ir Lenkijoje (dviejų baudžiamosios teisės sistemų požiūriu), šio straipsnio pabaigoje (Išvados) aptartas atvejis, kai pilnametis Petras Petraitis², vairuojantis automobilį, iki tol niekada netrauktas baudžiamojon atsakomybėn, viešajame kelyje buvo sustabdytas patikrinti ir nustatytas jo neblaivumas – 2 promilės alkoholio. Straipsnio autoriai sieks atsakyti į klausimą, kokios bausmės ir baudžiamojo poveikio priemonės tokiu atveju galėtų būti skiriamos Lietuvoje, o kokios – Lenkijoje.

Straipsnyje daugiausia taikomi lyginamasis ir teismų praktikos analizės metodai.

1. AR VAIRAVIMAS ESANT NEBLAIVIAM VISADA UŽTRAUKIA VIEN BAUDŽIAMĄJĄ ATSAKOMYBĘ?

Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatyme nustatyta, kad neblaivumas – tai etilo alkoholio vartojusio asmens būseną, kai šio alkoholio koncentracija

karnego wobec sprawcy przestępstw z art. 178a § 1 k. k., IUSNOVUM, 2016, nr. 3; Małolepszy, M. Odpowiedzialność karna za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub po użyciu alkoholu w prawie polskim i niemieckim. *Prokuratura i Prawo*, 2017, nr. 10, p. 148–166; Girdwoyń, P. Stan nietrzeźwości i po użyciu alkoholu oraz innych środków psychoaktywnych – dopuszczalne analogie? Uwagi na tle art. 178a § 1 i art. 87 § 1 kw. *Wojskowy Przegląd Prawniczy*, 2012, nr. 4, p. 190–198.

2 Vardas ir pavardė sugalvoti autorių.

biologinėse organizmo terpėse (iškvėptame ore, kraujyje, šlapime, seilėse ar kituose organizmo skysčiuose) viršija įstatymų nustatytą leidžiamą normą (Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas, 2000, 2 straipsnio 43 punktas).

Lietuvoje asmenų, vairuojančių transporto priemones, iškvėptame ore, kraujyje, šlapime, seilėse ar kituose organizmo skysčiuose leidžiama didžiausia etilo alkoholio koncentracija vairavimo metu yra 0,4 promilės. Vis dėlto kai kuriems vairuotojams taikomi kitokie reikalavimai, pavyzdžiui, pradedantieji vairuotojai³ laikomi neblaiviais, kai etilo alkoholio koncentracija jų iškvėptame ore, kraujyje, šlapime, seilėse ar kituose organizmo skysčiuose yra daugiau kaip 0 promilių (Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas, 2000, 2 straipsnio 43 punktas).

Už vairavimą esant neblaiviam Lietuvoje kyla administracinė arba baudžiamoji atsakomybė. Atsakomybės rūšiai, be kita ko, daro įtaką alkoholio koncentracijos laipsnis. Transporto priemonių vairavimas neblaiviam vairuotojui (ne mažiau negu 0,41⁴ promilės, bet ne daugiau negu 1,5 promilės) užtraukia baudą nuo 800 eurų iki 1 100 eurų. Laikoma, kad tokie asmenys padarė administracinį nusizengimą (Lietuvos Respublikos administracinių nusizengimų kodeksas, 2015, 422 straipsnio 5 punktas). Jei vairuoja asmuo, kuriam nustatytas 1,51 ir daugiau promilių neblaivumas, – taikoma baudžiamoji atsakomybė. Toks asmuo laikomas padariusiu nesunkų nusikaltimą (LR BK, 2000, 281¹ straipsnis).

Neblaivumo tikrinimas – veiksmai, kai metrologiškai patikrintomis specialiosiomis techninėmis priemonėmis pagal iškvėptame ore esančią etilo alkoholio koncentraciją nustatoma, ar transporto priemonės vairuotojas yra neblaivus (Transporto priemonės vairuojančių ir kitų asmenų neblaivumo ar apsvaigimo nustatymo taisyklės, 2006, 2.3 papunktis).

Pareigūnai, tikrinimo metu nustatę, kad įtariamo neblaivaus transporto priemonės vairuotojo iškvėptame ore etilo alkoholio koncentracija yra didesnė už leidžiamą Saugaus eismo automobilių keliais įstatyme, ne anksčiau kaip po 15 minučių ir ne vėliau kaip po 30 minučių nuo pirmojo tikrinimo atlieka pakartotinį tikrinimą. Jei pirmojo ir pakartotinio tikrinimo rezultatai skiriasi, laikoma, kad per patikrinimą nustatyta asmens iškvėptame ore etilo alkoholio koncentracija yra tokia, kokia buvo mažiausia iš nustatytų per pirmąjį ir pakartotinį tikrinimą (Transporto priemonės vairuojančių ir kitų asmenų neblaivumo ar apsvaigimo nustatymo taisyklės, 2006, 4 punktas).

3 Tai asmuo, įgijęs teisę vairuoti A, A1, A2, B, B1 kategorijų motorinę transporto priemonę ir turintis vairavimo stažą iki dvejų metų (Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000-10-31, Nr. 92-2883, 53 p.).

4 Negalimas tūkstantųjų dalių apvalinimas į šimtąsias, suteikiant šimtosioms dalims didesnę reikšmę, pavyzdžiui, negalima apvalinti 0,409 promilės neblaivumo į 0,41 promilės neblaivumą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 21 d. nutartis administracinio nusizengimo byloje Nr. 2AT-7-28-495/2021).

Jei asmuo nesutinka su tikrinimo rezultatais, ne vėliau kaip per valandą po to, kai buvo atliktas jo blaivumo tikrinimas, gali kreiptis į asmens sveikatos priežiūros įstaigą, kad jo lėšomis būtų atlikta medicininė apžiūra (Transporto priemonės vairuojančių ir kitų asmenų neblaivumo ar apsvaigimo nustatymo taisyklės, 2006, 29 punktas).

Pagal teismų praktiką, duomenys, gauti alkotesteriu atlikus alkoholio koncentracijos iškvėptame ore matavimus, taip pat ir duomenys, gauti atlikus asmens kraujo laboratorinį tyrimą, yra leistini baudžiamajame procese, įrodomąja prasme nelaikomi svarbesniais vienas už kitą ir turi būti vertinami pagal tas pačias įrodymų vertinimo taisykles (Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kasacinio teismo jurisprudencijoje minima, kad, laikantis nekaltumo prezumpcijos ir *in dubio pro reo* principo, asmens neblaivumas turi būti nustatomas praėjus kuo mažiau laiko nuo automobilio vairavimo fakto, įvertinant ir tai, kad alkoholio koncentracija kraujyje kurį laiką gali didėti net asmeniui nustojus vartoti alkoholį, baigus vairuoti automobilį ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. liepos 4 d. nutartis).

Lenkijos baudžiamosios teisės sistemoje vairuotojo atsakomybės rūšis, be kita ko, taip pat priklauso nuo alkoholio koncentracijos asmens organizme. Teisės aktuose skiriamos dvi būsenos: „po alkoholio vartojimo“ ir „neblaivumo“, apibrėžtos 1982 m. spalio 26 d. priimtame Įstatyme dėl blaivybės ugdymo ir kovos su alkoholizmu (Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi..., 1982, 46 straipsnio 2 ir 3 dalys) ir galiojančiame Lenkijos BK (Kodeks karny..., 1997, 115 straipsnio 16 dalis). Lenkijoje visų vairuotojų, ir pradedančiųjų, ir turinčių ilgesnį stažą, būklė po alkoholio vartojimo (lenk. *stan po użyciu alkoholu*) ir neblaivumas (lenk. *stan nietrzeźwości*) nėra apibrėžiama skirtingai. Pagal pirmiau nurodyto 1982 m. įstatymo 46 straipsnio 2 dalį, būklė po alkoholio vartojimo konstatuojama, kai alkoholio kiekis organizme yra arba sukelia (lenk. *wynosi lub prowadzi do*): 1) kraujyje – nuo 0,2 promilės iki 0,5 promilės, arba 2) iškvėptame ore – nuo 0,1 mg iki 0,25 mg alkoholio 1 dm³. Neblaivumo būklė konstatuojama, kai alkoholio kiekis organizme yra arba sukelia: 1) kraujyje – daugiau kaip 0,5 promilės, arba 2) iškvėptame ore – daugiau kaip 0,25 mg 1 dm³ (įstatymo 46 straipsnio 3 dalis). Vadinasi, Lenkijos įstatymų leidėjas, apibrėždamas šias sąvokas, nurodė du alternatyvius alkoholio kiekio rodiklius, t. y. alkoholio kiekį kraujyje ir iškvėptame ore. Be to, cituotose nuostatose esantis terminas „sukelia“ reiškia, kad minėtosios būklės taip pat nustatomos asmeniui, kurio neblaivumo lygis (dydžiai) nesiekė įstatyme nustatytųjų, bet pasiekė (sukėlė) tokius dydžius vėliau, tarkim, patikrinimo metu. Tokio teisinio sprendimo egzistavimas yra susijęs su žmogaus organizmo geba rezorbuoti alkoholį. Kalbama apie situaciją, kai asmuo vartojo alkoholį prieš pat vairuodamas ir vairavimo metu visas alkoholis iš virškinimo trakto dar nebuvo patekęs į kraują.

Atsižvelgiant į išdėstytus duomenis darytina išvada, kad asmuo, vairavęs transporto priemonę būdamas būklės, kuri Lenkijoje apibrėžiama kaip „po alkoholio vartojimo“

(lenk. *stan po użyciu alkoholu*), atsako už padarytą nusižengimą. Pastarasis Lenkijos mokslinėje literatūroje apibrėžiamas kaip elgesio, kurį draudžia taikytina teisė, požymius atitinkanti veika, už kurios padarymą gali būti taikoma bent viena iš Nusižengimų kodekso 1 straipsnio 1 dalyje numatytų bausmių. Tai visuomenei žalinga veika, kurios vykdytojas gali būti pripažintas kaltu (Marek, 2012, p. 33). Už tokį nusižengimą gali būti taikomas areštas (nuo 5 iki 30 dienų) arba bauda (nuo 2 500 zlotų, t. y. apie 536 eurus, iki 30 000 zlotų – apie 6 438 eurus). Jei asmuo vairuoja transporto priemonę būdamas neblaivus (lenk. *stan nietrzeźwości*), tai Lenkijoje jam kyla baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimo padarymą. Literatūroje, atsižvelgiant į galiojančio Lenkijos BK nuostatas, suformuluotas šio nusikaltimo apibrėžimas: tai veika, už kurią baudžiama pagal galiojančią įstatymą, apibrėžiantį nusikaltimo požymius, kaltai padaryta, visuomenei žalinga veika, kuriai būdingas didesnis nei mažareikšmio (lenk. *znikomy*) pavojingumo laipsnis (Marek, Konarska-Wrzošek, 2016, p. 95). Lenkijos BK 178a straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad tokiu atveju asmeniui gali būti skiriama bauda (nuo 10 iki 540 vienos dienos bausmės dydžių), laisvės apribojimas (nuo 1 mėnesio iki 2 metų) arba laisvės atėmimas (nuo 1 mėnesio iki 2 metų).

Lenkijoje alkoholio koncentracija asmens organizme tikrinama elektroniniais prietaisais, matuojančiais alkoholio koncentraciją iškvėptame ore, išskyrus atvejus, kai dėl tikrinamo asmens būklės tyrimo elektroniniu prietaisu neįmanoma atlikti arba kai asmuo atsisako jį atlikti. Tokiu atveju alkoholio kiekis nustatomas atlikus kraujo tyrimą. Jei atlikus pirmąjį matavimą elektroniniu prietaisu, matuojančiu alkoholio koncentraciją iškvėptame ore infraraudonųjų spindulių spektrometrijos metodu, rezultatas viršija 0,00 mg/dm³, nedelsiant atliekamas antrasis matavimas. Atlikus pirmąjį matavimą elektroniniu prietaisu, matuojančiu alkoholio koncentraciją iškvėptame ore elektrocheminės oksidacijos būdu, jei rezultatas viršija 0,00 mg/dm³, antrasis matavimas atliekamas po 15 minučių. Alkoholio kiekio organizme matavimo sąlygos ir tyrimo būdai yra nustatyti 2018 m. Lenkijos sveikatos ministro bei vidaus reikalų ir administracijos ministro įsakyme dėl alkoholio kiekio organizme nustatymo (Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Ministra Spraw Wewnętrznych..., 2018).

Kaip nurodoma Lenkijos jurisprudencijoje, negalėjimas tiksliai nustatyti kaltinamojo neblaivumo laipsnio, nesant alkoholio kiekio kraujyje arba alkoholio kiekio iškvėptame ore matavimo duomenų, leidžia bylą nagrinėjančiam teismui remtis kitais įrodymais, pavyzdžiui, liudytojų parodymais, kaltinamojo paaiškinimais ir kt., ir konstatuoti, kad kaltinamasis, būdamas neblaivus, vairavo motorinę transporto priemonę, visų pirma jei tokie įrodymai vienareikšmiškai rodo, kad alkoholio koncentracija, pavyzdžiui, žinant suvartoto alkoholio kiekį, turėjo gerokai viršyti Lenkijos BK 115 straipsnio 16 dalyje nustatytas normas (Wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 3 kwietnia 2003 r.).

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad vairavimas neblaiviam Lenkijoje kriminalizuotas anksčiau negu Lietuvoje. Teisinės atsakomybės už vairavimą esant neblaiviam rūšis ir Lietuvoje, ir Lenkijoje, be kita ko, priklauso nuo asmens neblaivumo laipsnio. Pastebėtina, kad baudžiamoji atsakomybė asmeniui už vairavimą esant neblaiviam Lenkijoje kyla esant daug mažiau alkoholio promilių organizme negu Lietuvoje. Pavyzdžiui, jei automobilį vairuoja asmuo, kurio kraujyje alkoholio koncentracija yra daugiau kaip 0,5 promilės, pagal Lenkijos BK laikoma, kad toks asmuo padarė nusikaltimą, už kurį gali būti baudžiama bauda, laisvės apribojimu arba laisvės atėmimu, o pagal Lietuvos BK bauda, areštas arba laisvės atėmimas taikomas asmeniui, jei jis vairavo ir jam buvo nustatytas 1,51 promilės ir daugiau neblaivumas.

2. VAIRAVIMO TERMINO AIŠKINIMAS LIETUVOJE IR LENKIJOJE

Pagal LR BK 281¹ straipsnį, apsvaigimo nuo alkoholio būklė pati savaime nėra nusikaltama, svarbu nustatyti, kad asmuo buvo ne tik neblaivus (1,51 ir daugiau promilės), bet ir vairavo. Iš Lietuvoje formuojamos teismų praktikos matyti, kad vairavimas nesiejamas su nuvažiuotu atstumu, nėra privalomai sietinas ir su automobilio vidaus degimo variklio, kuriuo varoma transporto priemonė, užvedimu, be to, ši norma gali būti taikoma vien konstatavus, kad transporto priemonė judėjo valdoma asmens⁵.

Lenkijoje, kaip ir Lietuvoje, kartais kyla problemų ne tik nustatant asmens neblaivumą, bet ir nagrinėjant klausimą, kas laikytina vairavimu. Dažniausiai vairavimas suprantamas kaip judančios transporto priemonės valdymas tam skirtais vairo arba pavaros mechanizmais, greičio reguliavimas, stabdymas ir t. t. Taigi kalbama apie judančios transporto priemonės vairavimą. Transporto priemonės žmogus nevairuoja, jei tik sėdi prie vairo, o automobilis stovi (Kochanowski, 1991, p. 212–213; Wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 10 grudnia 2013)⁶.

Lenkijoje motorinėmis transporto priemonėmis laikomos varikliu varomos transporto priemonės (automobiliai, žemės ūkio mašinos, motociklai ir t. t.), taip pat geležinkelio transporto priemonės, varomos elektrine trauka (pavyzdžiui, tramvajai).

5 Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. BIK-7/2023; Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-380-493/2022; Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. rugsėjo 7 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-163-360/2020; Vilniaus apygardos teismo 2021 m. kovo 18 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-88-574/2021.

6 Lenkų k.: *Prowadzenie pojazdu oznacza kierowanie pojazdem będącym w ruchu, przy pomocy służących do tego mechanizmów sterujących lub napędowych. Wprawienie go w ruch, kierowanie nim, nadawanie prędkości i hamowanie w sposób zgodny z konstrukcją pojazdu. Nie prowadzi zatem pojazdu osoba, która jedynie siedzi podczas postoju za jego kierownicą.*

Transporto priemonės priskyrimą prie motorinių transporto priemonių lemia transporto priemonės konstrukcijoje esantis variklis, kuris ją išjudina, o ne tai, ar konkrečioje situacijoje vairuotojas tuo varikliu naudojasi. Taigi automobilis išjungtu varikliu nepraranda motorinės transporto priemonės požymių (Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2018).

Nemotorinės transporto priemonės visų pirma yra arklių traukiami vežimai, dviračiai, taip pat buriniai laivai, sklandytuvai ir kt. (Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2007). Vairavęs nemotorinę transporto priemonę asmuo, kad ir kokia būtų alkoholio koncentracija jo organizme, visada atsako ne už nusikaltimo, o už nusižengimo padarymą (Lenkijos Nusižengimų kodekso 87 straipsnis).

Lenkijos BK 178a straipsnio 1 dalyje numatytas nusikaltimas gali būti padarytas vietose, kuriose vyksta transporto priemonių eismas. Sausumos eismas nebūtinai turi vykti viešajame kelyje. Kaip išaiškino Lenkijos Aukščiausiasis Teismas, BK 178a straipsnio 1 dalyje numatytas „sausumos eismo“ kriterijus turėtų būti siejamas ne tiek su formaliu konkretaus kelio ar konkrečios vietos statusu, kiek su faktiniu prieinamumu ir faktiniu transporto priemonių naudojimu ir kitų dalyvių eismui, todėl vien teiginys, kad įvykis įvyko miško kelyje, nepanaikina galimybės kvalifikuoti veiką pagal Lenkijos BK 178a straipsnio 1 dalį (Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2017 r.). Taigi nekalbama apie, pavyzdžiui, žemės ūkio paskirties žemę arba privataus namo kiemą (Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2012 r.).

Pastaruoju metu lenkų mokslinėje literatūroje ir praktikoje kyla klausimų, susijusių su technologijų plėtra. Pavyzdžiui, pagal Lenkijos Aukščiausiojo Teismo sprendimą elektrinis paspirtukas su varikliu, kurio parametrai panašūs į elektra varomo dviračio variklio galią ir kuris turi visas konstrukcijos savybes, leidžiančias jį įprastai eksploatuoti kaip paspirtuką, t. y. judėti atsispiriant koja, nėra motorinė transporto priemonė, kaip tai suprantama pagal analizuojamą Lenkijos BK 178a straipsnį (Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2023 r.).

Lenkijoje taip pat ieškoma atsakymo į klausimą, ar vairuotojas visada turi tiesioginį kontaktą su transporto priemone? Pavyzdžiui, ar neblaivus bepilotės skraidyklės (drono) valdytojas gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už Lenkijos BK 178a straipsnyje numatytą nusikaltimą? Kai kurių autorių nuomone, tokia atsakomybė netaikytina, nes nuotolinis valdymas vargu ar gali būti pripažintas vairavimu (Lachowski, 2020). Vis dėlto, kitų autorių nuomone, vairavimo sąvoka pagal Lenkijos BK 178a straipsnį apima ir tokios motorinės transporto priemonės kaip dronas valdymą, mat jį valdantis asmuo pats sprendžia, kuria kryptimi judės toks įrenginys (Budyn-Kulik, 2023).

LR BK 281¹ straipsnyje numatytos kelios alternatyvios veikos, kurių kiekviena sudaro savarankišką pagrindą taikyti baudžiamąją atsakomybę pagal šį straipsnį, pavyzdžiui, baudžiamąją atsakomybę užtraukia transporto priemonės vairavimas esant neblaiviam, kai

nustatytas neblaivumas (1,51 ir daugiau promilių); baudžiamoji atsakomybė taip pat kyla tam, kas mokė praktinio vairavimo būdamas neblaivus, kai jam nustatytas 1,51 ir daugiau promilių neblaivumas; baudžiamoji atsakomybė taip pat kyla asmeniui, kuris vengė neblaivumo patikrinimo, kai buvo akivaizdūs jo neblaivumo požymiai; be to, įstatyme įtvirtinta, kad baudžiamojon atsakomybėn traukiamas tas, kas vartojo alkoholį po eismo įvykio iki jo aplinkybių nustatymo ir jam nustatytas 1,51 ir daugiau promilių neblaivumas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje)⁷.

Kai kurių autorių nuomone, Lenkijoje vairavimo instruktoriui, kuris teikia vairavimo pamokas būdamas neblaivus, taip pat gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė už nusi kaltimą, numatytą Lenkijos BK 178a straipsnyje; tas pats pasakytina apie egzaminuotoją (Stefański, 2023). Svarbu tai, kad vairavimo pamokoms naudojamose transporto priemonėse, be kita ko, turi būti papildomas stabdžio pedalas, leidžiantis perimti stabdžių sistemos valdymą, taip pat gali būti ir kitų papildomų įtaisų, dubliuojančių įprastus transporto priemonės vairavimo mechanizmus (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych pojazdów oraz zakresu ich niezbędnego wyposażenia..., 2002). Ne visi autoriai pritaria tokiam požiūriui. Be to, Lenkijos Aukščiausiasis Teismas dar neturėjo progos išsamiau pasisakyti šiuo klausimu. Paskutinis panašus teismo sprendimas buvo priimtas 1997 m. remiantis 1969 m. Baudžiamuoju kodeksu. Tada teismas išreiškė nuomonę, kad vairavimo instruktorius, vesdamas vairavimo pamokas būdamas neblaivus, atitinka požymius nusikaltimo, numatyto kitame, t. y. 1969 m. Lenkijos BK 180 straipsnyje, ir jam gresia atsakomybė už veiklos, tiesiogiai susijusios su motorinių transporto priemonių eismo saugumo užtikrinimu, atlikimą esant neblaiviam (Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 1997 r.). Taigi šiuo metu Lenkijoje dar neišspręstas klausimas, pagal kurį Lenkijos BK straipsnį kiltų baudžiamoji atsakomybė tam, kas mokė praktinio vairavimo būdamas neblaivus. Nuomonių esama skirtingų.

Lietuvoje baudžiamoji atsakomybė taip pat kyla už alkoholio vartojimą po eismo įvykio iki jo aplinkybių nustatymo, kai asmeniui nustatytas 1,51 ir daugiau promilių neblaivumas. Sprendžiant dėl baudžiamosios atsakomybės už šią alternatyvią veiklą, kiekvienu atveju būtina nustatyti, kad: 1) asmuo, vairuodamas transporto priemonę, padarė eismo įvykį, 2) po to vartojo alkoholį, kol nenustatytos to įvykio aplinkybės, ir 3) asmeniui buvo nustatytas 1,51 ir daugiau promilių neblaivumas⁸. Šiuo metu Lenkijos BK nėra atskiro straipsnio, numatančio baudžiamąją atsakomybę tokiu atveju. Nuo 2023 m. spalio įsigalios Lenkijos BK pakeitimo įstatymas, kuriuo taip pat ir BK 178 straipsnis

7 Taip pat: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 276-387/2022.

8 Daugiau: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171-387/2022; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-61-511/2023.

bus papildytas nuostata apie atvejus, kada taikoma griežtesnė baudžiamoji atsakomybė asmenims, kurie sukėlė eismo įvykį. Įsigaliojus šiems pakeitimams, sukėlusiam eismo įvykiui asmeniui, jeigu jis vartojo alkoholį po eismo įvykio iki jo aplinkybių nustatymo, kils griežtesnė baudžiamoji atsakomybė, negu vien už eismo įvykio sukėlimą (Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw).

3. KOKIOS BAUSMĖS IR BAUDŽIAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS GALI BŪTI SKIRIAMOS UŽ TRANSPORTO PRIEMONĖS VAIRAVIMĄ ESANT NEBLAIVIAM LIETUVOJE IR LENKIJOJE?

Bausmė nėra vienintelė baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma tais atvejais, kai teisiamas asmuo, kuris vairavo būdamas neblaivus. Pavyzdžiui, LR BK yra įtvirtintas atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės institutas. Asmenims, kurie vairavo būdami neblaivūs, dažnai taikomas atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą (Generalinė prokuratūra. Teismų praktikos apibendrinimas, 2019, LR BK 281¹ straipsnis). Be to, kartais taikomas bausmės vykdymo atidėjimo institutas.

Lenkijos BK 66 straipsnyje yra numatyta teismo teisė nutraukti baudžiamąją bylą, jeigu asmens kaltė ir veikos pavojingumas nėra dideli, veikos padarymo aplinkybės nekelia abejonių, o kaltininko, neturinčio teistumo už tyčinį nusikaltimą, elgesys, asmeninės savybės, ligšiolinis gyvenimas leidžia manyti, kad bylą nutraukus jis laikysis įstatymų. Šis institutas gali būti taikomas ir tais atvejais, kai asmuo teisiamas pagal Lenkijos BK 178a straipsnį. Be to, Lenkijos įstatymai taip pat numato laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo institutą (Syroka-Marczewska, 2016, p. 141-158).

Atsižvelgdami į ribotą straipsnio apimtį, toliau straipsnio autoriai neaptarinės atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės vykdymo atidėjimo problematikos. Bus aptariamoms tik bausmių ir baudžiamąjo poveikio priemonių, kurios Lietuvoje ir Lenkijoje gali būti taikomos neblaiviems vairuotojams, rūšys.

3.1. BAUSMĖS, SKIRIAMOS UŽ VAIRAVIMĄ ESANT NEBLAIVIAM LIETUVOJE IR LENKIJOJE

LR BK įtvirtinta, kad asmeniui, kuris vairavo būdamas neblaivus, teismas gali skirti baudą, areštą arba laisvės atėmimą (LR BK 281¹ str.). Pagal Lenkijos BK asmeniui, padariusiam nusikaltimą, numatytą Lenkijos BK 178a straipsnyje, gali būti skiriama bauda, laisvės apribojimas arba laisvės atėmimas.

Statistikos duomenimis, 2020 m. Lenkijoje už nusikalstamą veiką, numatytą Lenkijos BK 178a straipsnyje, dažniausiai buvo skiriama bauda, rečiau – laisvės apribojimo

bausmė ir laisvės atėmimo bausmė (dažniausiai taikant vykdymo atidėjimą) (Baza statystyczna. Opracowania wieloletnie, 2023). Lietuvos teismai už vairavimą esant neblaiviam taip pat dažniausiai skiria baudą (Lietuvos teismai. Veiklos ataskaita, 2023).

Baudos bausmės Lietuvoje skaičiuojamos minimaliojo gyvenimo lygio (MGL) dydžiais. Aptariamas nusikaltimas laikomas nesunkiu, o tokių nusikaltimų atvejais LR BK numatomos baudos nuo 50 MGL iki 2 000 MGL, t. y. nuo 2 500 eurų iki 100 000 eurų dydžio (LR BK 47 straipsnis). Konkretų baudos bausmės dydį nustato teismas, atsižvelgdamas į padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį, kaltės formą ir rūšį, padarytos nusikalstamos veikos motyvus ir tikslus, kaltininko asmenybę, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes, nusikalstama veika padarytą žalą ir kt. Dažniausiai skiriamos nuo 60 iki 75 MGL dydžio baudos (Generalinė prokuratūra. Teismų praktikos apibendrinimas, 2019, LR BK 281¹ straipsnis).

Lenkijoje bauda taip pat yra švelniausia bausmės, kurią galima paskirti nagrinėjamos veikos atveju, rūšis, bet taikomas kitoks baudų skaičiavimo metodas. Baudos dydis skaičiuojamas taikant dienpinigių sistemą: teismas nustato baudos dienų skaičių nuo 10 iki 540 (Lenkijos BK 33 straipsnio 1 dalis) ir vienos dienos baudos dydį (atsižvelgdamas į kaltininko pajamas, asmenines ir šeimines aplinkybes, turtą ir galimybes užsidirbti ir kt.). Vienos dienos bauda negali būti mažesnė nei 10 zlotų (apie 2,1 euro)⁹ ir negali viršyti 2 000 zlotų (apie 454 eurų) (Lenkijos BK 32 straipsnio 3 dalis). Konkrečios baudos suma gaunama padauginus nustatytų baudos dienų skaičių iš vienos dienos baudos dydžio. Taigi teoriškai pagal Lenkijos BK mažiausia baudos bausmė, kuri gali būti paskirta neblaiviam vairavusiam asmeniui, yra 100 zlotų (apie 23 eurus), o didžiausia – 1 080 000 zlotų (apie 245 454 eurus). Lietuvoje: nuo 2 500 eurų iki 100 000 eurų.

Antra pagal griežtumą bausmė, kuri Lietuvoje gali būti skiriama už nagrinėjamo nusikaltimo padarymą, yra areštas nuo 15 iki 90 parų. Lenkijoje antra pagal griežtumą bausmė – laisvės apribojimas, kuris gali būti skiriamas nuo 1 mėnesio iki 2 metų. Šią bausmę gali sudaryti skiriami kartu arba atskirai: 1) įpareigojimas atlikti nemokamus viešuosius darbus; 2) išskaičiavimas kas mėnesį nuo 10 iki 25 proc. darbo užmokesčio teismo nustatytam socialiniam tikslui. Mokslinėje literatūroje pažymima, kad išskaitos iš darbo užmokesčio nustatytam socialiniam tikslui reiškia, kad tokios lėšos negali būti tiesiogiai suteiktos nukentėjusiajam nuo nusikalstamos veikos (Giętkowski, 2023). Be to, išskaitos iš darbo užmokesčio gali būti skiriamos tik dirbančiam asmeniui. Atlikdamas laisvės apribojimo bausmę nuteistasis: 1) be teismo sutikimo negali keisti nuolatinės gyvenamosios vietos; 2) privalo teikti paaiškinimus dėl bausmės atlikimo eigos (Lenkijos BK 34 straipsnio 1 ir 2 dalys). Laisvės apribojimas šiuo metu Lenkijoje yra itin dažna bausmė. Neretai teigiama, kad kaip tik ši bausmė turėtų būti laikoma veiksming-

9 Skaičiuota pagal Lenkijos zloto kursą 2023 m. rugsėjo 1 d.

giausia priemone siekiant asmens resocializacijos laisvėje (Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 21 sierpnia 2019 r.). Kai kurių autorių nuomone, tokį bausmės populiarumą nulėmė tai, kad nuo 2015 m. įsigaliojus Lenkijos BK pakeitimams buvo gerokai sumažinta galimybė taikyti laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą. Be to, laisvės apribojimas gali būti taikomas skirtingos finansinės padėties asmenims. Kartais minimas ir visuomenės neigiamas požiūris į baudos bausmę, – teigiama, kad ji per švelni pasiturintiems asmenims, leidžia jiems tarsi išsipirkti nuo padaryto nusikaltimo pasekmių (Zalewski, 2016, p. 79–100). Paminėtina ir tai, kad Lenkijos teismai tais atvejais, kai vairavusio asmens kraujyje nustatoma itin daug promilių (pavyzdžiui, 2,4 promilės), nėra linkę skirti baudos bausmės ir dažniausiai tokiais atvejais taikomas bent laisvės apribojimas (Wyroku Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 29 grudnia 2022 r.). Kai kurie Lietuvos mokslininkai taip pat pabrėžia, kad asmenims, kurie vairavo būdami neblaivūs, veiksmingiausia būtų taikyti sankcijas, susijusias su tam tikrų darbų atlikimu visuomenės labui. Kaip pastebi A. Gutauskas, atsižvelgiant į tai, kad neblaivūs dažnai vairuoja jauni asmenys, manytina, kad darbai visuomenės labui, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros, reabilitacijos ar kitose panašiose įstaigose, kuriose, be kita ko, būna daug kaip tik eismo įvykiuose nukentėjusių (patyrusių įvairių traumų) asmenų ir tvyro slegianti, kartais net šokiruojanti sužaloto gyvenimo aplinka, užtikrintų didelę tikimybę, kad asmuo bus paveiktas taip, kad ateityje nebesės prie vairo būdamas neblaivus, nedarys kitų teisės pažeidimų (Gutauskas, 2019, p. 119).

Pati griežčiausia bausmė, kuri gali būti skiriama asmenims, kurie vairavo neblaivūs, Lietuvoje yra laisvės atėmimas nuo 3 mėnesių iki 1 metų. Vis dėlto pagal LR BK 55 straipsnį asmeniui, pirmą kartą teisiama už nesunkų tyčinį nusikaltimą, teismas paprastai skiria su areštu arba terminuotu laisvės atėmimu nesusijusias bausmes. Beje, Lietuvoje laisvės atėmimo bausmė retai skiriama asmenims, teisiamiems pagal BK 281¹ straipsnį, o jei ir skiriama, tai dažniausiai atidedant šios bausmės vykdymą.

Lenkijoje laisvės atėmimo bausmė už vairavimą esant neblaiviam šiuo metu gali būti iki 2 metų, bet nuo 2023 m. spalio mėn. įsigalios įstatymo pakeitimai, pagal kuriuos bus galima skirti laisvės atėmimą iki 3 metų (Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw). Be to, šiuo metu Lenkijoje asmeniui, kuris vairavo motorinę transporto priemonę būdamas neblaivus ir anksčiau įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu jau buvo nuteistas už vairavimą esant neblaiviam, gali būti skiriamas laisvės atėmimas nuo 3 mėnesių iki 5 metų (Lenkijos BK 178a straipsnio 4 dalis). Kita vertus, šiuo metu Lenkijoje laisvės atėmimas nėra dažna bausmė straipsnyje nagrinėjamo nusikaltimo atvejais. Taip yra dėl įsitikinimo, kad vadinamosios trumpalaikės laisvės atėmimo bausmės taikymas turi daug trūkumų. Abejojama, ar galimas pakankamas resocializacijos poveikis nuteistajam, kuris trumpai pabūs pataisos įstaigoje, raginama atsižvelgti ir į valstybei sukeliamas tokios bausmės sąnaudas. Be to, Lenkijos

BK nustatyta, kad jei pagal įstatymą yra galimybė pasirinkti bausmės už nusikalstamą veiką, už kurią asmuo teisiamas laisvės atėmimo bausme iki 5 metų, rūšį, teismas skiria laisvės atėmimo bausmę tik tuo atveju, jei kita bausmė ar baudžiamojo poveikio priemonė negali įgyvendinti bausmės tikslų (Lenkijos BK 58 straipsnio 1 dalis). Taigi Lenkijos BK įtvirtintas principas, pagal kurį laisvės atėmimas laikomas *ultima ratio* priemone.

Apibendrinant galima prieiti prie išvados, kad švelniausia bausmės, kuri gali būti skiriama neblaiviam vairavusiam asmeniui, rūšis ir Lietuvoje, ir Lenkijoje yra bauda. Žinoma, skiriasi baudos didžiausio ir mažiausio galimo dydžio skaičiavimo metodai. Griežčiausia bausmės, kuri gali būti skiriama vairavusiems neblaiviams asmenims, rūšis yra laisvės atėmimas. Nors šios bausmės terminai Lenkijoje yra ilgesni negu Lietuvoje, bet abiejose šalyse laisvės atėmimas yra laikomas *ultima ratio* priemone. Šiuo metu Lenkijoje itin dažnai asmenims, kurie vairavo būdami neblaivūs, skiriama kaip tik laisvės apribojimo bausmė. Lietuvoje pastaroji bausmė nagrinėjamo nusikaltimo atveju nėra numatyta.

3.2. BAUDŽIAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS, SKIRIAMOS UŽ VAIRAVIMĄ ESANT NEBLAIVIAM LIETUVOJE

Kaip nustatyta LR BK, baudžiamojo poveikio priemonių tikslas yra padėti įgyvendinti bausmės paskirtį, t. y. nubausti asmenį, įgyvendinti bendrąją ir specialiąją prevenciją, atimti galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas, įgyvendinti teisingumo principą (LR BK 67 straipsnio 1 dalis). Lenkijos BK rengėjai pabrėžia, jog daugumos baudžiamojo poveikio priemonių (lenk. *środki karne*) taikymo Lenkijoje prielaidos rodo, kad kalbama ne apie represiją, o apie prevenciją ir teisinės tvarkos apsaugą nuo kaltininko pakartotinių nusikaltimų (Nowe kodeksy karne..., 1997, p. 136). Kai kuriais atvejais baudžiamojo poveikio priemonių skyrimas tiek Lietuvoje, tiek Lenkijoje yra privalomas, o kitais atvejais tai paliekama teismo nuožiūrai.

Kaip numatyta Lenkijos BK, asmeniui, kuris vairavo būdamas neblaivus (Lenkijos BK 178a straipsnis), teismas privalo paskirti draudimą vairuoti transporto priemonę (Lenkijos BK 42 straipsnio 2 dalis). Pagal formuojamą teismų praktiką, draudimas visų pirma turi apimti transporto priemonės, kurią kaltininkas vairavo darydamas nusikaltimą, rūšį (Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2010 r.). Lietuvoje yra kiek kitaip. LR BK 68 straipsnyje nustatyta, kad teismas gali uždrausti asmeniui naudotis specialiosiomis teisėmis (pavyzdžiui, teise vairuoti kelių, oro ar vandens transporto priemones) tais atvejais, kai naudodamasis šiomis teisėmis asmuo padarė nusikalstamą veiką. Ši įstatymo formuluoatė reiškia, kad uždraudimo naudotis specialiąja teise paskyrimas nėra privalomas. Įstatymas suponuoja tik pareigą teismui visais atvejais, kai padaromas LR BK 281¹ straipsnyje numatytas nusikaltimas, svarstyti uždraudimo naudotis

specialiąja teise taikymo klausimą tiek skiriant bausmę, tiek atleidžiant kaltininką nuo baudžiamosios atsakomybės ar atidedant paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Vis dėlto, pagal Lietuvoje susiformavusią teismų praktiką, uždraudimas naudotis specialiąja teise vairuoti kelių transporto priemones paprastai skiriamas nustačius, kad asmuo vairavo transporto priemonę būdamas neblaivus¹⁰.

Pagal LR BK, galima taikyti uždraudimą naudotis specialiąja teise asmeniui, kuris tokios teisės nebuvo įgijęs. Tokiu atveju galimybės įgyti teisę vairuoti transporto priemones draudimas gali būti taikomas ne anksčiau kaip įsiteisėjus nuosprendžiui, nes baudžiamojo poveikio priemonės turėtų padėti įgyvendinti bausmės paskirtį, o bausmė yra vykdoma tik įsiteisėjus teismo nuosprendžiui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-217-697/2022). Pagal Lenkijos teisę, draudimas vairuoti taip pat gali būti taikomas ir asmeniui, kuris tokios teisės neturi. Be to, ši baudžiamojo poveikio priemonė gali būti taikoma ir transporto priemonėms, kurioms vairuoti apskritai nereikia jokių formalių įgaliojimų (Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2002 r.).

Uždraudimas naudotis specialiąja teise Lietuvoje gali būti skiriamas nuo 1 iki 5 metų (LR BK 68 straipsnio 1 dalis)¹¹. Lietuvos prokurorų siūlomo uždraudimo vairuoti termino vidurkis yra 2 metai 6 mėnesiai (Generalinė prokuratūra. Teismų praktikos apibendrinimas, 2019, LR BK 281¹ straipsnis). Be to, už LR BK 281¹ straipsnyje numatytas nusikalstamas veikas gali būti uždraudžiama naudotis teise vairuoti kelių transporto priemones net iki 7 metų asmeniui, kuriam šių nusikalstamų veikų padarymo metu šio kodekso nustatyta tvarka jau buvo uždrausta naudotis teise vairuoti kelių transporto priemones dėl nusikalstamos veikos, jo padarytos neblaivaus ar apsvaigusio nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų (LR BK 68 straipsnio 2 dalis). Nustatant šios baudžiamojo poveikio priemonės terminą, atsižvelgiama ne tik į objektyviai dėl veikos kilusius padarinius ar atskirai į kurias nors konkrečias detales, bet į visumą aplinkybių, apibūdinančių įvykį, jo kilimo priežastis, kaltės laipsnį ir kaltininko asmenybę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 9 d. nutartis baudžia-

10 Daugiau: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-261-489/2018; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-431/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-401/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-103/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-448/2012.

11 Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-112-942/2021; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-13-458/2021.

mojoje byloje)¹². Teismas turi atsižvelgti į visas tokios priemonės skyrimui reikšmingas aplinkybes, taip pat į kaltininko asmenybę, o paskirta priemonė turi būti proporcinga padarytos veikos pavojingumui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Draudimo vairuoti trukmė Lenkijoje gali būti nuo 1 iki 15 metų (Lenkijos BK 43 straipsnio 1 dalis)¹³. Vis dėlto įstatymas nustato, kad asmeniui, teisiu pagal Lenkijos BK 178a straipsnio 1 dalį, teismas privalo paskirti draudimą vairuoti transporto priemonę mažiausiai 3 metus (Lenkijos BK 42 straipsnio 2 dalis). Be to, jei kaltininkas anksčiau buvo nuteistas už vairavimą apsvaigus nuo alkoholio, teismas privalomai skiria uždraudimą vairuoti visas motorines transporto priemones iki gyvos galvos (Lenkijos BK 42 straipsnio 3 dalis)¹⁴. Lietuvos BK taip pat buvo keičiamas ir šiuo metu įstatyme nustatytas maksimalus specialiosios teisės uždraudimo terminas yra ilgesnis negu buvo pirmojoje redakcijoje, – 2019 m. buvo pailgintas iki 5 metų, o iki tol buvo 3 metai (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 68, 281 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 281¹ straipsniu įstatymas, 2019). Pabrėžtina, kad buvo siūlymų įtvirtinti galimybę skirti uždraudimą naudotis specialiaja teise ir iki gyvos galvos, bet ši idėja nesulaukė pritarimo, tik sukėlė diskusijų apie tai, kad neterminuotas uždraudimas asmeniui naudotis teise vairuoti kelių transporto priemones yra absoliutaus pobūdžio, todėl nesuderinamas su baudžiamosios teisės principais ir gali lemti Konstitucijos pažeidimą. Taigi Lenkijoje nustatyti uždraudimo vairuoti terminai yra ilgesni, o Lietuvoje kartais atsiranda iniciatyvų taip pat juos ilginti.

Kai kurių autorių nuomone, asmenys, praradę vairuotojo pažymėjimą dėl vairavimo apsvaigus nuo alkoholio, nebūtinai yra iš dažnai ir dideliais kiekiais vartojančių alkoholių vairuotojų grupės. Patikra dėl vairavimo išgėrus, atliekama stabdant vairuotojus keliuose, nėra patikimiausia prevencijos priemonė, užtikrinanti eismo saugumą; yra kitokių strategijų, pavyzdžiui, alkoholio kainos didinimas, prekybos alkoholiu vietų skaičiaus mažinimas (Gutauskas, 2019, p. 97), vairuotojų švietimas (Keidūnas, 2023) ir kt. Straipsnio autorių nuomone, siekiant sumažinti nagrinėjamos nusikalstamos veikos atvejų skaičių, itin svarbus visuomenės nepakantumas neblaivių vairuotojų atžvilgiu. Iš praktikos akivaizdu, kad pastaruoju metu vis daugiau šios nusikalstamos veikos atvejų nustatoma gavus visuomenės pranešimų. Pasitaiko, kad net barmenai informuoja apie iš baro ar restorano išėjusį prie vairo sėdantį girtą klientą.

12 Taip pat: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-279-1073/2020; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274-693/2018; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218-648/2018.

13 Įstatyme yra ir tam tikrų išimčių, pavyzdžiui, jei byla nutraukiama, tai maksimali šios baudžiamojo po-veikio priemonės trukmė – dveji metai (PL BK 67 str.).

14 Išskyrus išimtinus atvejus.

Be uždraudimo vairuoti, asmeniui, Lenkijoje teisiama pagal Lenkijos BK 178a straipsnio 1 dalį, teismas taip pat privalo paskirti piniginę įmoką (lenk. *świadczenie pieniężne*) į Pagalbos nukentėjusiesiems ir atlikusiems bausmę fondą. Tokios įmokos dydis gali būti nuo 5 000 zlotų (apie 1 136 eurai) iki 60 000 zlotų (apie 13 636 eurai) (Lenkijos BK 43a straipsnio 1 ir 2 dalys). Toks įpareigojimas literatūroje dažniausiai įvardijamas kaip siekis ugdyti teisinį sąmoningumą (Nowe kodeksy karne – z 1997 r. z uzasadnieniami, 1997, p. 149). Lenkijos BK nenumato asmenims, kurie vairavo būdami neblaivūs, jokių išimčių, kada tokia įmoka gali būti neskiriama (Górowski, 2016, p. 826–827, Lenkijos BK 43a straipsnis). Lietuvos teisės sistemoje panašiausia į Lenkijos BK įtvirtintą piniginę įmoką baudžiamojo poveikio priemonė yra įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą (LR BK 71 straipsnis). Vis dėlto Lietuvoje šios baudžiamojo poveikio priemonės skyrimas asmenims, kurie vairavo būdami neblaivūs, nėra visais atvejais privalomas. Tai paliekama teismo diskrecijai. Be to, LR BK nustatyta, kad kartu su baudos bausme įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą negali būti skiriama, tuo tarpu Lenkijoje ši baudžiamojo poveikio priemonė dažniausiai skiriama kaip tik kartu su tokia bausmės rūšimi.

Teismas Lenkijoje, kaip ir Lietuvoje, asmenims, kurie vairavo būdami neblaivūs, turi galimybę paskirti ir kitų baudžiamojo poveikio priemonių. Pavyzdžiui, Lenkijoje asmenims, teisiams pagal Lenkijos BK 178a straipsnį, teismas gali uždrausti užsiimti tam tikra profesija, jei kaltininkas ja piktnaudžiavo darydamas nusikaltimą arba yra akivaizdu, kad tolesnis jo vertimasis šia profesija kelia pavojų svarbiems įstatymų saugomiems interesams. Tokia prievartos priemonė gali būti taikoma, pavyzdžiui, asmeniui, kuris yra profesionalus vairuotojas, bet padarė Lenkijos BK 178a straipsnyje numatytą nusikaltimą (Lenkijos BK 41 straipsnio 1 dalis). Lenkijoje teismas asmeniui, kuris vairavo būdamas neblaivus, taip pat gali paskirti kitą baudžiamojo poveikio priemonę – sprendimo paskelbimą viešai, jei nuspręstų, kad tai yra tikslinga atsižvelgiant į sprendimo socialinį poveikį (Lenkijos BK 43b straipsnis). Kaip išaiškinta teismų praktikoje, teismo sprendimas turėtų būti skelbiamas viešai tais atvejais, kurie sukėlė ypatingą visuomenės susidomėjimą, visuotinį pasipiktinimą ar susirūpinimą. Šią priemonę taip pat tikslinga taikyti tuo atveju, kai nusikaltimai tam tikroje teritorijoje ar aplinkoje padaromi pakartotinai (Wyroek Sądu Apeliacyjnego w Katowicach z dnia 28 czerwca 2007 r.).

Pastebėtina, kad turto konfiskavimas Lietuvoje šiuo metu yra antra pagal dažnumą skiriama baudžiamojo poveikio priemonė asmenims, kurie vairavo būdami neblaivūs (Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai, 2022)¹⁵. Teismų praktikoje teigiama, kad turto kon-

15 Daugiau apie konfiskavimą: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys: 2017 m. gruodžio 20 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-392-699/2017; 2018 m. sausio 9 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-699/2018; 2018 m. sausio 10 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-80-511/2018; 2020 m. birželio 25 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-511/2020; 2020 m. birželio 25 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-511/2020; 2020 m.

fiskavimo tikslas – panaikinti galimybę kaltininkui ar kitiems asmenims iš nusikalstamos veikos gauti turtinės naudos, t. y. padaryti nusikalstamą veiką nenaudingą ekonomiškai. Nurodoma, kad nusikalstamos veikos padarymo priemonės konfiskavimo, kitaip nei rezultato, tikslas – visų pirma atimti galimybę dar kartą panaudoti šią priemonę nusikalstamiems tikslams, taip pat daryti atitinkamą prevencinį poveikį taip veikti linkusiems asmenims¹⁶.

Pagal šiuo metu galiojančią Lenkijos BK redakciją, automobilio konfiskavimas asmeniui, teisiamam pagal Lenkijos BK 178a straipsnį, nėra skiriamas. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje iki šiol vyravo nuostata, kad asmeniui, teisiamam pagal BK 178a straipsnį, nereikia taikyti automobilio konfiskavimo, nes tai nėra nusikalstamos veikos padarymo įrankis (lot. *instrumenta sceleris*) (Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 października 2008 r.). Nuo 2024 m. turėtų įsigaliooti Lenkijos BK pakeitimai, pagal kuriuos bus privalomas transporto priemonės, kurią vairavo nusikalstamą veiką, numatytą Lenkijos BK 178a straipsnio 1 arba 4 dalyje, padaręs asmuo, konfiskavimas, jei vairuotojo organizme buvo ne mažiau kaip 1,5 promilės alkoholio kraujyje arba 0,75 mg/dm³ iškvėptame ore. Teismas galės netaikyti konfiskavimo tik išskirtiniais atvejais. Pataisos skirtos nustatyti, kad jei transporto priemonės konfiskavimo paskirti neįmanoma arba netikslinga dėl to, kad ji buvo perduota, prarasta, sunaikinta arba iš esmės sugadinta, arba jei veikos padarymo metu transporto priemonė nebuvo vien kaltininko nuosavybė, vietoj transporto priemonės konfiskavimo galės būti skiriamas transporto priemonės vertės ekvivalento konfiskavimas. Pakeitimų projekte taip pat numatyta, kad ekvivalentu bus laikoma transporto priemonės vertė, nurodyta tų metų, kuriais buvo padarytas nusikaltimas, draudimo polise, arba, jei draudimo poliso nėra, transporto priemonės vidutinė rinkos vertė, atitinkanti kaltininko vairuojamos transporto priemonės markę, modelį, pagaminimo metus, kėbulo tipą, pavaros ir variklio tipą, variklio darbinį tūrį arba galią ir apytikslę ridą. Transporto priemonės arba transporto priemonės vertės ekvivalento konfiskavimas nebus skiriamas, jei kaltininkas vairavo transporto priemonę, kuri nėra jo nuosavybė, vykdydamas profesio-

birželio 19 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-12-495/2020; 2021 m. gegužės 4 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-112-942/2021; 2021 m. vasario 3 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-13-458/2021; 2021 m. balandžio 20 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-303/2021; 2021 m. balandžio 27 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-107-976/2021; 2022 m. gegužės 31 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171-387/2022; 2022 m. birželio 7 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-182-303/2022; 2023 m. vasario 21 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-61-511/2023; 2023 m. kovo 29 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-102-719/2023; Taip pat: Bikelis, S. Nusikaltimo padarymo priemonių konfiskavimo problematika bylose dėl neatsargių nusikaltimų. *Teisės problemos*, 2019, 1(97), p. 5–20.

16 Teismų praktika: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-237/2011; 2017 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262-489/2017; 2018 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-315-303/2018; 2018 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50-788/2018; 2018 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-34-699/2018; 2018 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 279-719/2018.

nę ar tarnybinę veiklą, kurią sudaro transporto priemonės vairavimas darbdavio naudai. Tokiu atveju teismas turės priteisti sumokėti ne mažesnę kaip 5 000 zlotų ir ne didesnę kaip 100 000 zlotų (atitinkamai nuo 1 136 eurų iki 22 727 eurų) įmoką į Pagalbos nukentėjusiesiems ir atlikusiems bausmę fondą.

IŠVADOS

1. Teisinės atsakomybės už vairavimą esant neblaiviam rūšis (baudžiamoji ar kt.) ir Lietuvoje, ir Lenkijoje, be kita ko, priklauso nuo asmens neblaivumo laipsnio. Pavyzdžiui, Lenkijoje, jei automobilį vairavo asmuo, kuriuo organizme alkoholio koncentracija buvo daugiau kaip 0,5 promilės, laikoma, kad toks asmuo padarė nusikaltimą, ir taikomas Lenkijos BK – asmuo gali būti baudžiamas bauda, laisvės apribojimu arba laisvės atėmimu. Lietuvoje baudžiamoji atsakomybė kyla, jei nustatytas 1,51 ir daugiau promilių vairavusio asmens neblaivumas. Tokiu atveju jam gali būti taikoma bauda, areštas arba laisvės atėmimas.
2. Nors vairavimas esant neblaiviam Lietuvoje ir Lenkijoje kriminalizuotas jau seniai, iki šiol teismų praktikoje kyla klausimų, kas yra laikoma transporto priemonės vairavimu. Abiejose šalyse vairavimas visų pirma siejamas su judančios transporto priemonės valdymu. Be to, Lenkijos mokslinėje literatūroje vis dažniau aptariama su naujomis technologijomis susijusi problematika, pavyzdžiui, elektrinių paspirtukų vairavimas ir dronų valdymas esant neblaiviam.
3. *Pilnametis Petras Petraitis, iki tol niekada netrauktas baudžiamojon atsakomybėn, vairuodamas automobilį viešajame kelyje buvo sustabdytas patikrai, jam nustatytas 2 promilių neblaivumas. Kokios bausmės ir baudžiamojo poveikio priemonės jam galėtų būti skiriamos Lietuvoje, o kokios Lenkijoje?*
Švelniausia bausmės, kuri gali būti skiriama asmeniui, kuris vairavo būdamas neblaivus, rūšis ir Lietuvoje, ir Lenkijoje yra baudos bausmė. Be to, kaip rodo statistikos duomenys, abiejose šalyse tai yra dažniausiai nagrinėjamo nusikaltimo atveju taikoma bausmės rūšis. Kita vertus, skiriasi baudos bausmės skaičiavimo metodai, maksimalūs ir minimalūs dydžiai. Lenkijoje baudos bausmė skaičiuojama taikant dienpinigių sistemą. Įdomumo dėlei paminėtina, kad Lietuvos BK straipsnyje nagrinėto nusikaltimo atveju didžiausia galima skirti bauda – iki 100 000 eurų, o Lenkijos BK – iki maždaug 245 454 eurų.
4. Griežčiausia bausmės, kuri gali būti skiriama asmeniui, kuris vairavo būdamas neblaivus, rūšis yra laisvės atėmimas – Lietuvoje gali būti iki vieno metų, o Lenkijoje – iki dvejų metų. Abiejose šalyse laisvės atėmimas yra laikomas *ultima ratio* priemone. Be to, statistikos duomenimis, dažniausiai laisvės atėmimas taikomas jo vykdymą atidedant.

5. Šiuo metu Lenkijoje laisvės apribojimo bausmė asmenims, kurie vairavo būdami neblaivūs, taikoma itin dažnai. Šios bausmės turinį Lenkijoje gali sudaryti kartu arba atskirai skiriami: 1) įpareigojimas atlikti nemokamus viešuosius darbus; 2) išskaičiavimas kas mėnesį nuo 10 proc. iki 25 proc. darbo užmokesčio teismo nustatytam socialiniam tikslui. Lietuvos BK tokia bausmė asmenims, teisiamiems pagal LR BK 281¹ straipsnį, nėra numatyta.
6. Nors esama skirtingų baudžiamojo poveikio priemonių, kurios neblaiviams vairuotojams gali būti skiriamos ir Lenkijoje, ir Lietuvoje, vis dėlto dažniausiai skiriama baudžiamojo poveikio bausmė Lenkijoje yra uždraudimas vairuoti. Lietuvoje taip pat, tik tokia bausmė vadinama specialiosios teisės atėmimu. Lenkijoje ši priemonė gali būti skiriama daugiausia iki 15 metų, tam tikrais atvejais net iki gyvos galvos, o Lietuvoje – iki 5 metų.
7. Lenkijos BK taip pat numato teismo prievolę asmeniui, nuteistam už vairavimą esant neblaiviam, be uždraudimo vairuoti, paskirti dar vieną baudžiamojo poveikio priemonę – piniginę įmoką į Pagalbos nukentėjusiesiems ir atlikusiems bausmę fondą. Tokios įmokos dydis gali būti maždaug nuo 1 136 eurų iki 13 636 eurų. Itin dažnai Lenkijos teismų praktikoje asmenims, kurie vairavo būdami neblaivūs, yra skiriama baudos bausmė ir dar papildomai minėtoji įmoka. Lietuvos BK neleidžia kartu skirti ir baudos bausmės, ir įmokos į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą.
8. Antroji pagal dažnumą baudžiamojo poveikio priemonė, Lietuvoje skiriama neblaiviams vairuotojams, yra automobilio konfiskavimas. Rengiant Lietuvos baudžiamojo poveikio priemonių reglamentavimą buvo pasiremta Lenkijos baudžiamosios teisės reguliavimo ir teisės mokslo pavyzdžiais, bet Lenkijos BK iki šiol nėra numatyta galimybės taikyti automobilio konfiskavimą asmenims, kurie vairavo būdami neblaivūs. Šiuo metu numatyti Lenkijos BK pakeitimai (turėtų įsigalioji netolimoje ateityje) leis tam tikrais atvejais konfiskuoti vairavusių neblaivių asmenų automobilius. Taigi gali būti, kad ir Lenkijoje netrukus kils diskusijų dėl automobilių konfiskavimo, jų vertės ekvivalento nustatymo ir pan. klausimų. Lietuva šiuo atveju galės pasidalinti savo gausia patirtimi.
9. Kol kas sudėtinga vienareikšmiškai pasakyti, kurioje šalyje (Lietuvoje ar Lenkijoje) neblaivus (nustačius 2 promiles) vairavęs Petras Petraitis sulauktų griežtesnės baudžiamosios atsakomybės. Aišku tik, kad abiejose šalyse tokiais atvejais laisvės atėmimas yra laikomas priemone *ultima ratio*. Nors Lenkijos BK numatyta galimybė skirti didesnes baudos bausmes, negu pagal LT BK, ir ilgesnį uždraudimo vairuoti terminą, be to, abiejose šalyse yra ir kitų baudžiamojo poveikio priemonių, kurios gali būti paskirtos papildomai, vis dėlto Lenkijoje šiuo metu¹⁷ neblaivių vairavusių asmenų automobilių konfiskavimas nėra taikomas.

17 Straipsnis pateiktas publikuoti 2023 m. rugsėjo mėn.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai

- Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.
- Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas (2000). *Valstybės žinios*, 2000-10-31, 92-2883.
- Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (2015). TAR, 11216.
- Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 47, 176, 220, 221, 272, 273, 281, 284 straipsnių pakeitimo įstatymas (2015). TAR, 2015-11240.
- Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 68, 281 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 281¹ straipsniu įstatymas (2019). TAR, 859.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl transporto priemonės vairuojančių ir kitų asmenų neblaivumo ar apsvaigimo nustatymo taisyklių patvirtinimo ir leidžiamos etilo alkoholio koncentracijos darbo metu ar savarankiškos veiklos vykdymo metu nustatymo. Transporto priemonės vairuojančių ir kitų asmenų neblaivumo ar apsvaigimo nustatymo taisyklės (2006). *Valstybės žinios*, 56-2000.

Lenkijos teisės aktai

- Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (1971). *Dz.U.*, 2022 poz. 2151 ze zm.
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (1982). *Dz.U.*, 2023 poz. 165 ze zm.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (1997). *Dz.U.* 2022, poz. 1138 ze zm.
- Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (2022). *Dz.U.*, poz. 2600.
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych pojazdów oraz zakresu ich niezbędnego wyposażenia (2002). *Dz.U.*, 2016 poz. 2022 ze zm.
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28 grudnia 2018 r. w sprawie badań na zawartość alkoholu w organizmie (2018). *Dz.U.*, poz. 2472.

Specialioji literatūra lietuvių kalba

- Abramavičius, A., Mikelėnas, V. (2010). *Autotransporto priemonių valdytojų teisinė atsakomybė*. Vilnius: Registrų centras.
- Bikelis, S. (2019). Nusikaltimo padarymo priemonių konfiskavimo problematika bylose dėl neatsargių nusikaltimų. *Teisės problemos*, 1(97), p. 5–20.
- Daukšaitė, I. (2014). Kelių transporto priemonių vairavimas, esant vairuotojams neblaiviams: ar reikalinga plėsti baudžiamosios atsakomybės ribas? *Teisės problemos*, 4(86), p. 29–67.
- Daukšaitė, I. (2015). Perdavimas vairuoti transporto priemonę neblaiviam asmeniui: atsakomybė ir jos taikymas Lietuvos teismų praktikoje. *Teisės problemos*, 2(88), p. 70–96.
- Gutauskas, A. (2019). Vairavimas apsvaigus: grėsmės, padariniai ir baudžiamoji atsakomybė. Iš *Teisės viršenybės link*. Vilnius: UAB „BMK leidykla“, p. 101–120.
- Kubilevičius, K. (2018). Ar neblaivus asmuo turi teisę valdyti autonominį automobilį? *Teisės apžvalga*, 1(17), p. 85–112.
- Levon, J. (2015). *Įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų fondą kaip baudžiamojo poveikio priemonė*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

- Motiejūnaite-Timinskaitė, M., Bulotaitė, L. (2012). Asmenų, praradusių vairuotojo pažymėjimą dėl vairavimo apsvaigus nuo alkoholio, alkoholio vartojimo įpročiai ir aštrių pojūčių siekis. *Visuomenės sveikata*, 3(58), p. 93–100.
- Truncienė, I. (2005). *Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas ir jo baudžiamasis teisinis vertinimas*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Zdanavičiūtė, I. (2003). Baudžiamosios atsakomybės už transporto eismo taisyklių pažeidimus problemos pagal naująjį BK. *Jurisprudencija*, 45(37), p. 116–122.

Specialioji literatura lenkų kalba

- Budyn-Kulik, M. (2023). Komentarz do 178a k. k. Iś: *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. [interaktyvus] [žiūrėta 2023 m. rugsėjo 11 d.].
- Giętkowski, R. (2023). Komentarz do 34 k. k. Iś: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. A. Stefański, Legalis [interaktyvus] [žiūrėta 2023 m. rugsėjo 11 d.].
- Girdwoyń, P. (2012). Stan nietrzeźwości i po użyciu alkoholu oraz innych środków psychoaktywnych – dopuszczalne analogie? Uwagi na tle art. 178a § 1 i art. 87 § 1 kw. *Wojskowy Przegląd Prawniczy*, nr 4, 190–198.
- Górowski, W. (2016). Iś: *Kodeks karny. Część ogólna*. Tom I. Komentarz do art. 1-52, red. W. Wróbel, A. Zoll. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Jezusek, A. (2017). Sekwencja kary pozbawienia wolności i kary ograniczenia wolności jako reakcja na popełnienie przestępstwa (art. 37b k. k.). *Państwo i Prawo*, nr 5, p. 80–94.
- Kochanowski, J. (1991). *Przestępstwa i wykroczenia drogowe. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo prawnicze.
- Lachowski, J. (2020). Komentarz do art. 178a k. k. Iś: *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. III, red. V. Konarska-Wrzosek, LEX/el. [interaktyvus] [žiūrėta 2023 m. rugsėjo 11 d.].
- Leżak, K. (2016). Zakaz prowadzenia pojazdów i świadczenie pieniężne a warunkowe umorzenie postępowania karnego wobec sprawcy przestępstw z art. 178a § 1 k. k. *IUSNOVUM*, nr 3, 77–95.
- Małolepszy, M. (2017). Odpowiedzialność karna za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub po użyciu alkoholu w prawie polskim i niemieckim. *Prokuratura i Prawo*, nr 10, p. 148–166.
- Marek, A. (2012). *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe)*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck.
- Marek, A., Konarska-Wrzosek, V. (2016). *Prawo karne*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck.
- Nowe kodeksy karne – 1997 r. Z uzasadnieniami (1997), Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze Sp. z o.o.
- Pawelec, K. J. (2017). Z problematyki karania sprawców przestępstw drogowych. *Przegląd Sądowy*, nr 10, p. 79–92.
- Radecki, W. (2003). Normatywne Syroka-Marczewska, K. (2016). Instytucja warunkowego zawieszenia wykonania kary w świetle najnowszych zmian kodeksu karnego (z dnia 1 lipca 2015 r. oraz z dnia 15 kwietnia 2016 r.). Wybrane zagadnienia. *Studia Iuridica*, nr 65, p. 141–158.
- Radecki, W. (2003). Normatywne ujęcie wykroczenia. *Prokuratura i Prawo*, nr 2, p. 61–74.
- Raglewska, J. (2019). Kary sekwencyjne orzeczone na podstawie art. 37b k. k. – wybrane problemy związane z ich wykonaniem. *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, nr 54, p. 201–222.
- Stefański, R. A. (2023). Komentarz do 178a k. k. Iś: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. A. Stefański, Legalis [interaktyvus] [žiūrėta 2023 m. rugsėjo 11 d.].

Zalewski, W. (2016). Kara ograniczenia wolności w systemie środków reakcji karnej. Rozważania aksjologiczne i polityczno-kryminalne. *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, nr 40, p. 79–100.

Lietuvos teismų praktika

- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-103/2010.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-237/2011.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-448/2012.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-431/2013.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-401/2014.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262-489/2017.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-392-699/2017.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50-788/2018.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-34-699/2018.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-80-511/2018.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218-648/2018.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-287-1073/2018.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274-693/2018.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-279-719/2018.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-315-303/2018.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-100-648/2019.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-12-495/2020.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-511/2020.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-279-1073/2020.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-13-458/2021.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-303/2021.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-107-976/2021.

- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-112-942/2021
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 21 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-7-28-495/2021.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171-387/2022.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-182-303/2022.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-217-697/2022.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 276-387/2022.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-61-511/2023.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. BIK-7/2023.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-102-719/2023.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. liepos 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-181-594/2023.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-353-870/2020.
- Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. rugsėjo 7 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-163-360/2020.
- Vilniaus apygardos teismo 2020 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-150-885/2020.
- Vilniaus apygardos teismo 2021 m. kovo 18 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-88-574/2021.
- Kauno apygardos teismo 2022 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-380-493/2022

Lenkijos teismų praktika

- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 1960 r., VI KO 64/60, OSNCK 1961, nr 2, poz. 31.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 1997 r., V KKN 268/96, OSNKW 1997, nr 9–10, poz. 7
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2002 r., I KZP 20/02, OSNKW 2002/11–12, poz. 92.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2003 r., III KKN 390/01, OSNKW 2003, nr 5–6, poz. 56.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2007 r., III KK 270/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 2320.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 października 2008 r., I KZP 20/08, OSNKW 2008, nr 11, poz. 8.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2009 r., IV KK 110/09, LEX nr 507953.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2010 r., IV KK 395/09, LEX nr 570153.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia drugiego marca 2012 r., V KK 358/11, OSNKW 2012, nr 6, poz. 66.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2017 r., III KK 472/16, LEX nr 2271447.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2018 r., V KK 156/18, LEX nr 2553394.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2023 r., III KK 13/22, LEX nr 3521906.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 czerwca 2007 r., II AKa 190/07, LEX nr 370433.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 21 sierpnia 2019 r., II AKa 196/19, Legalis nr 2242411.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 3 kwietnia 2003 r., II AKa 30/03, OSA 2003 nr 9, poz. 95.

Wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 10 grudnia 2013 r., IX Ka 1523/13, LEX nr 1717640.

Wyroku Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 29 grudnia 2022 r. Sygn. akt V K 1373/20.

Kiti šaltiniai lietuvių ir lenkų kalba

Nusikalstamumo duomenų rodikliai. BK 281¹ str. (2022–2023) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [[meta title]] | Informatikos ir ryšių departamentas (ird.lt) [žiūrėta 2023 m. rugsėjo 11 d.].

Cininas, A. (2017). Apie neblaivių vairuotojų baudžiamąją atsakomybę Iš: www.cininas.lt [interaktyvus]. Prieiga per internetą: Apie neblaivių vairuotojų baudžiamąją atsakomybę | Audrius Cini-
nas [žiūrėta 2023 m. rugsėjo 11 d.].

Keidūnas, R. (2023). BK 281¹ straipsnio 1 dalis: kova su neblaiviais vairuotojais – misija (ne)įmanoma? Teisė.pro [interaktyvus]. Prieiga per internetą: R. Keidūnas. BK 281¹ straipsnio 1 dalis: kova su neblaiviais vairuotojais – misija (ne)įmanoma? – Teisė profesionaliai (teisė.pro) [žiūrėta 2023 m. rugsėjo 11 d.].

Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra (2019). Teismų praktikos baudžiamosiose bylose pagal požymius nusikalstamos veikos, numatytos BK 281¹ straipsnyje, dėl taikytinų bausmių ir baudžiamojo poveikio priemonių apibendrinimas. 2019-11-15, Nr. 17.9-14773.

Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai 2022 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: teismai2023-1.pdf [žiūrėta 2023 m. rugsėjo 11 d.].

Ministerstwo Sprawiedliwości. Baza statystyczna. Opracowania wieloletnie 2022 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [žiūrėta 2023 m. rugsėjo 11 d.].

Wypadki drogowe w Polsce w 2022. Raport. Opracowany w Komendzie Głównej Policji (2023). Warszawa: Biuro Ruchu Drogowego [interaktyvus]. Prieiga per internetą: Wypadki drogowe - raporty roczne - Statystyka - Portal polskiej Policji (policja.pl) [žiūrėta 2023 m. rugsėjo 11 d.].

Poselski projekt ustawy – o zmianie ustawy. Kodeks karny. Druk sejmowy III kadencji z dnia 10 marca 1999 r., nr. 1019.